

Dnr Ju2020/04371
Justitiedepartementet

YTTRANDE ÖVER PROMEMORIA EN UTVIDGAD MÖJLIGHET FÖR HOVRÄTTER ATT AVGÖRA TVISTEMÅL PÅ HANDLINGARNA

SAMMANFATTNING

Civil Rights Defenders är positiva till att åtgärder vidtas för att handläggningen av tvistemål i hovrätt i större utsträckning ska kunna anpassas till förhållanden i det enskilda fallet. Civil Rights Defenders avstyrker dock förslaget om att ta bort uppenbarhetskravet i 50 kapitlet 13 § 3 stycket Rättegångsbalk (1942:740) (RB). Vi anser att förslaget inte i tillräcklig hög grad beaktar rätten till muntlig förhandling som följer av Europakonventionen. Av den anledningen föreslår Civil Rights Defenders att en part alltid ska ha rätt att begära muntlig förhandling, även om detta nya förfarande öppnas. Civil Rights Defenders menar vidare att det måste klargöras vilka mål som ämnas omfattas av den föreslagna ändringen liksom vilka faktorer rätten kommer att beakta vid ett beslut att avgöra ett mål på handlingarna.

ALLMÄNNA SYNPUNKTER

Civil Rights Defenders har granskat utredningens förslag och bakomliggande resonemang utifrån Sveriges internationella åtaganden att respektera och garantera mänskliga fri- och rättigheter. Civil Rights Defenders välkomnar utredningens ambition om att möta de krav som följer av artikel 6 Europakonventionen. Av skäl som framgår nedan menar vi dock att förslaget i vissa delar riskerar att frångå rätten till offentlig och muntlig förhandling enligt artikel 6 Europakonventionen varför delar av förslagen måste kompletteras för att rättssäkerheten ska kunna garanteras.

NÄRMARE OM UTREDNINGENS FÖRSLAG

3.2 Skälen för förslaget

Civil Rights Defenders avstyrker förslaget att ta bort uppenbarhetskravet i 50 kapitlet 13 § 3 stycket RB. I jämförelse med regleringen för brottmål har det i förhållande till tvistemål inte lagts fram några kriterier i utredningen för vilka typer av tvistemål som kan komma att avgöras på handlingarna. Således finns en risk att även tvistemål som inte bör omfattas av förslaget, kommer att kunna avgöras på handlingarna.

Förslagets förhållande till praxis

Civil Rights Defenders är kritiska till att praxis från Europadomstolen som klargör i vilka fall rätt till muntlig förhandling föreligger inte behandlats. I utredningen "Domstolarna inför 2000-talet:

arbetsuppgifter och förfaringssätt” anges att den praxis som utbildats av de organ som har att tillämpa konventionsbestämmelserna innebär att den enskilde i mycket stor utsträckning anses ha rätt att få sin sak prövad i ett muntligt förfarande även i högre rätt.¹ I målet *Ekbatani mot Sverige*, slogs det fast att hovrätt skulle hållit förhandling trots att detta förekommit i underrätt. Detta då hovrätten i fallet hade att ompröva målet i dess helhet. I *Håkansson-Sturesson mot Sverige* fastslås att en part på ett otvetydigt sätt måste avstå sin rätt till muntlig förhandling för att denna rätt ska anses förverkad, i de fall förhandling är av betydelse för utgången i målet. I *Salomonsson mot Sverige* framkommer att underlåtenhet att begära muntlig förhandling i underrätt generellt sett inte innebär att rätten till sådan förhandling i överrätt förverkats. I *Salomonsson mot Sverige* fann Europadomstolen att muntlig förhandling hade gett domstolen bättre underlag för sin dom. Rätten ansåg därför att det inte förelåg sådana exceptionella omständigheter som motiverade ett undantag från principen om att muntlig förhandling ska hållas om part önskar det. I *Werner mot Österrike* hade klaganden inte framställt begäran om muntlig förhandling, men det kunde inte tolkas som att han avstått därifrån. Detta då det fanns en klar praxis om att muntliga förhandlingar inte hölls i den typ av mål det gällde. En begäran hade följaktligen inte haft utsikt att vinna bifall. Europadomstolen ansåg att det i målet inte fanns skäl att avvika från principen om muntlig förhandling och att brott mot artikel 6.1 Europakonventionen därför begåtts.

I tidigare förarbeten till gällande bestämmelse har konstaterats att möjligheten för hovrätten att avgöra ett mål på handlingarna mot ena partens vilja, kan anses stridande mot Europakonventionen.² Mot bakgrund av detta samt vad som angivits ovan anser Civil Rights Defenders att en part alltid ska ha rätt att begära muntlig förhandling, även om detta nya förfarande öppnas.

5. Konsekvenser

Civil Rights Defenders ställer sig tveksamma till utredningens nuvarande formulering gällande vilka tvistemål som ska omfattas av den föreslagna ändringen. Det anges att förslaget i första hand kommer att träffa mindre omfattande dispositiva tvistemål där det inte är aktuellt med ny bevisning, men det utvecklas inte vad som vidare kan komma att omfattas av förslaget. För processer om diskrimineringssättning, ogiltigförklaring eller skadestånd från staten gäller RB:s regler om dispositiva tvistemål för rättegångens handläggning. Civil Rights Defenders anser att det är av särskild vikt att det klargörs hur de föreslagna ändringarna förhåller sig till dessa typer av mål. Civil Rights Defenders menar vidare att det bör klargöras vilka faktorer som kan påverka rättsens beslut att avgöra ett mål på handlingarna.³

Det konstateras i avsnittet att förslaget inte medför någon nackdel för enskilda. En begränsning av muntligt förfarande i domstol ställer dock högre krav på det skriftliga förfarandet. Av denna anledning önskar Civil Rights Defenders att rätten tar särskild hänsyn och anpassar handläggningen efter parternas behov.

¹ SOU 1991:106, *Domstolarna inför 2000-talet: arbetsuppgifter och förfaringssätt del A*, s. 301.

² Prop. 1998/99:37, *Ändringar i rättegångsbalken hovrättsfrågor m.m.*, s. 25.

³ Jfr. *Helmers mot Sverige*, där målsägandes avvikande uppfattning från tingsrätten i vissa avseenden ansågs motivera förhandling i hovrätt. Vidare ansågs det faktum att Helmers "rykte och karriär stod på spel" påverka rätten till förhandling i överrätt.

Remissvaret har beretts av Sara Fagerström

Stockholm som ovan,
Annika Åkerberg
Senior jurist